

דף קטז

'ההוא גברא דחבל סכינא דאשכבתא מחבריה. אתא לקמיה דאביי, אמר ליה: זיל אהדריה דהוי ליה כלי שעושים בו אוכל נפש'. כתבו התוס' (לעיל קטז:) והרא"ש: זה שחייבו להחזיר, לא משום שהוא לאו הניתק לעשה, שלא מצינו שמצווה בדבר, אלא לפי שאותו אדם היה שוגג ואילו היה יודע שהדבר אסור לא היה נוטלו – הרי שזכיינו במשכון בטעות היתה וחזרת.

ושיטת הרמב"ם שכל הנוטל כלי אוכל נפש או בגד אלמנה – חייב להחזירו מיד, לא רק בזמן שמתמשים באותו כלי כשאר העבטות העני. [וכן נקט הגר"א (לעיל קיג) לעיקר. והסמ"ע והנתיבות (צו,ו) נקטו לעיקר כדעת הפוסקים שמחזיר רק כאשר משתמשים בהם].

וכתב הגר"ח לבאר שיטת הרמב"ם, שיש להבחין בין אם עבר ומשכנו שלא ברשות, שהחפץ בעצמו הינו בר-מישכון ורק צורת החבלה היא באיסור, שאם לקח הרי האיסור שנעשה נעשה, ומכאן ואילך אין לו אלא מצות השבת העבוט כבוא השמש, לבין חובל ריחים ורכב או בגד אלמנה, שהחפץ בעצמו נאסר בלקיחה – אם עבר ולקח, מלבד שמצווה בהשבת העבוט כבוא השמש כשאר משכון, עוד יש בדבר 'לאו' בכל רגע ורגע שהמשכון בידו, הלכך חייב להחזירו מיד ולעולם, לא רק למשך הלילה. אמנם, מלבד האיסור שיש בשהייתו את המשכון אצלו, עוד מצווה במצות עשה של השבת העבוט כיון שקנה את המשכון בדיעבד (כבתמורה ו), ולכן אין לוקה עליו אלא אם המשכון אבד או נשרף, אבל אם הוא בעינו – הרי זה לאו הניתק לעשה, להשיבו לעת הצורך.

וראה עוד באורך בבאר שיטת הרמב"ם בשו"ת אהיעור ח"א כב.

'סכינא דאשכבתא'. רש"י פרש: סכין שמקצבים בו בשר. ויש מפרשים: סכין שחיטה [שהרי אמרו להלן 'כיון דמיפגמא קפדי אינשי ולא מושלי']. ויש גורסים: 'סכין דאושכפתא' – סכין של רצענים. (ע' בראשונים).

לקחים, ענינים וטעמים

'ביומו תתן שכרו'; 'לא תלין שכר שכיר'

זו לשון החפץ-חיים ז"ל בפתיחה להלכות תשלומי שכר שכיר (אהבת חסד פרק ט): עוד ראיתי לחבר אל ההלכות, דין תשלומי שכר שכיר, מפני שהוא דבר העומד ברומנו של עולם, שיש על זה כמה וכמה לאוין מפורשין בתורה ויש בני אדם מזולזלין בהם בעו"ה, ונקל להם לאחר את התשלומין בשביל איזה סיבה קלה, כגון שמתעצל לילך וליקח את ממנו שהניח ביד אחרים, או לילך ולפרוט את המטבע הגדולה שיש לו בשביל לשלם להשכיר בזמנו. ומן הדין מחויב בכל זה אפילו אם הפועל עשיר, וכל שכן אם הפועל עני, כמה מחויב הבעה"ב לראות לשלם לו בזמנו כדי שיהיה לו במה לחיות הוא ואנשי ביתו, וכמו דכתיב בקרא בפרשה תצא 'ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש כי עני הוא ואילו הוא נושא את נפשו, ולא יקרא עליך אל ה' והיה בך חטא'.

לך נא ראה מה דאיתא בזוהר הקדוש (פרשה קדושים) 'לא תלין פעלת שכיר – אמאי? אלא מקרא

אחרא אשתמע, דכתיב ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש כי עני הוא ואליו הוא נשא את נפשו; –

לא תבוא עליו השמש – אודהר דלא תתכנש בגינוי לעלמא עד לא ימטי זמנך לאתכנשא, כד"א (קהלת יב) עד אשר לא תחשך השמש וגו'. מהכא אוליפנא מלה אחרא: מאן דאשלים לנפשא דמסכנא, אפילו דמטו יומו לאיסתלקא מעלמא, קב"ה אשלים לנפשיה ויהיב ליה חיון יתיר. (התרגום בלשון הקדש: 'לא תלין...' – למה? אלא מן הכתוב הוא הוא משתמע, דכתיב: 'ביומו... ולא תבוא עליו השמש' – הוזהר שלא תיאסף מן העולם (שלא יחשך שמשך) עליו קודם זמנך להאסף, כמו שאתה אומר: 'עד אשר לא יחשך השמש'. מכאן למדנו גם דבר אחר: מי שמחיה נפשו של העני, אפילו הגיע זמנו להסתלק מן העולם, הקב"ה מחייהו ומוסיף לו על חייו).

לא תלין פעלת שכיר. תא חזי מאן דנטיל אגרא דמסכנא כאילו נטיל נפשיה ודאנשי ביתיה, הוא אזער נפשיהו – קב"ה אזער יומיו ואזער נפשיה מההוא עלמא, דהא כל אינון הבלים דנפקי מפומיה כל ההוא יומא, כולהו סלקין קמיה דקב"ה וקיימין קמיה לבתר סלקא נפשיה ונפשיהו דאנשי ביתיה וקיימין באינון הבלים דפומיה, וכדין אפילו איתגזר על ההוא בר נש כמה יומין וכמה טבאן, כולהו מתעקראן מניה ומסתלקי מניה, ולא עוד אלא דנפשא דיליה לא סלקא לעילא.

והיינו דאמר רבי אבא: רחמנא לשזבן מנייהו ומעלבוניהו, ואוקמוה אפילו עשיר הוא. ואליו הוא נושא את נפשו דייקא – אפילו מכל בר נש נמי וכל שכן מסכנא.

והיינו דהוה רב המנונא עביד כד הוה ההוא אגיר מסתלק מעבדיתיה, הוה יהיב ליה אגריה, ואמר ליה טול נפשך דאפקידת בידאי, טול פקדונך. ואפילו אמר יהא בידך, דאנא לא בעינא לסלקא אגרי – לא הוה בעי. אמר, פקדונא דגופך לא איתחזי לאיתפקדא בידי, כל שכן פקדונא דנפשא, דהא פקדונא דנפשא לא אתיהיבת אלא לקב"ה דכתיב בידך אפקיד רוחי וכו'. ע"ש עוד. (בלשה"ק: וכך היה רב המנונא עושה, כשהיה השכיר משלים מלאכתו, היה משלם שכרו ואומר לו: קח נשמתך שהפקדת בידי – קח פקדונך! ואפילו אמר לו השכיר: יהא בידך, שאיני צריך לתשלום שכרי (עתה). לא היה רוצה, אמר, גופך לא הייתי רוצה שתפקיד בידי, פקדון נשמתך לא כל שכן).

והנה הפסוק הנ"ל שהבאנו הלא מזהיר אפילו אם הוא משלם לו אך שמאחר את תגמולו ואינו משלם לו בזמנו, וכל שכן אם הוא עושק שכרו לגמרי ואינו משלם לו או שפוחת לו ממה שהשווה אתו בתחילה, אפילו מפרוטה אחת, דהוא גולן גמור ועובר על 'לא תעשק את רעך ולא תגזול' וגו' כדאיתא בגמרא.

וגם בידי הנביאים הזהיר הש"י על זה מאד, ואמר (מלאכי ג): וקרבתי אליכם למשפט והייתי עד ממהר במכשפים ובמנאפים ובנשבעים לשקר, ובעשקי שכר שכיר וגו'. ומה שאמר וקרבתי וגו' עד ממהר היינו שהקב"ה בעצמו הוא הדיין והוא העד על זה למהר להנקם מהעושק שכר שכיר. וכדאיתא בסוכה (כט): בשביל ארבעה דברים נכסי בעלי בתים יורדין לטמיון: על כובשי שכר שכיר, ועל עושקי שכר שכיר וכו'. ('כובשי' – שמדחהו בלך ושוב. 'עושקי' – לגמרי גזול שכרו. רש"י).

ובעונותינו הרבים יש אנשים שנקל להם לפחות להשכיר משכרו ולא ידעו כי בנפשם הוא, שעוברים על לאוין דאורייתא. וגם מצוי בעו"ה אצל איזה אנשים שהשכיר דופק על פתחיהם לילה ויום ואין שומע לו, ובפרט אם העסק הוא על איזה דבר קטן, ולא יתנו לב שבדיני התורה אין חילוק בין דין של פרוטה לדין של מאה מנה. והרבה מהם שהם אנשים ישרים ובעלי מידות

טובות ומקיימים שארי מצוות התורה כדת וכהלכה, והמצוה הזאת של תשלומי שכיר בזמנו רפויה בידם בעו"ה אפילו במקום שנוגע לטרחא בעלמא. והתבוננתי שכל זה בא להם מצד מיעוט חסרון ידיעה בהלכה זו, שאילו ידעו מזה בודאי היו מזרזים לשלם בזמנם כדי לקיים בזה המצות-עשה של 'ביומו תתן שכרו' וגם שלא לעבור על הלאוין שיש בענין זה, כמו שכל אחד מישראל מזדרז לקיים שארי מצות התורה התלויים בזמן כשופר וסוכה ולולב וכיוצא בזה. – האם ראית לאחד מישראל שיניח מלברך על השופר והלולב עד הלילה, ואדרבא, כל אחד מישראל מקדים את עצמו לקיים המצוה בבוקר, ושמח על זה על שזכה לקיים מצות הבורא יתברך כדן, ואילו במצוה זו שהיא גם כן מצות עשה דאורייתא, והוסיפה התורה גם כמה לאוין בענין זה, כמה מתגבר היצר בזה. גלל כן נתתי אל לבי והתבוננתי בעוזה"י החונן לאדם דעת, וקבצתי את כל הפרטים המצויים בהלכה זו כדי שיזדרז כל אחד לקיים המצוה כדת וכהלכה'.

*

'בשכיר כתוב ביומו תתן שכרו – כגון שהיה מהלך והחמור אחריו, מכרו לו אלומה אחת ונתנה בכתפו, והחמור בא בדרך אחר האלומה ומקוה לאכלה, מה עשה לו אדונו, קשר לו האלומה למעלה הימנו. אמרו לו: רשע, כל הדרך רץ בשבילה ולא נתתה בפניו! כך שכיר עמל ומצטער כל היום שהוא מקוה לשכרו, ומוציאו ריקם. וכן כתוב: ואליו הוא נשא את נפשו' (שמות רבה לא.ז).

*

האר"י הקדוש, כשהיה שוכר אדם לעבוד אצלו וגמר מלאכתו עד הערב, לא היה מתפלל לפני שפרע לו שכרו תחילה (מובא בילקוט מעם לועז).

*

'לדוד, אליך ה' נפשי אשא. זה שאמר הכתוב: ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש כי עני הוא ואליו הוא נשא את נפשו. אמר הקב"ה לדוד: דוד מה אתה נושא את נפשך אלי, אמר לו: מפני שאני כשכיר לפניך בעולמך, שנאמר כעבד ישאף על וכשכיר יקוה פעלו. וכתוב בתורת משה ביומו תתן שכרו, לכך אליך ה' נפשי אשא. בנוהג שבעולם פועל שעושה מלאכה עם בעל הבית והוא מבקש שכרו ממנו ונותן לו, והקב"ה אינו כן? אלא ולא תבוא עליו השמש – אם הפועל שהוא מבקש שכרו והוא חייב לו, כתיב ואליו הוא נשא את נפשו, אנו שנפשינו תלויים בך, על אחת כמה וכמה' (מדרש תהלים כה.א).

*

'מהמצוה ביומו תתן שכרו' נתראה רצון השי"ת שרוצה להטעימנו מפרי מעשינו בעולם הזה כדי שלא יאכל האדם נהמא דכסיפין. ומכל מקום לא יבוא האדם בחוצפה לקבל מצד חיוב, רק

כאדם המקבל עם אהבת הנותן ומכיר טובה לבעליו. ואף שאיתא בגמרא (ברכות יז:) על הצדיקים שנזונין בזרוע, כמו שכתוב (ישעיה מ) **שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה** – כל העולם כולו נזונין בצדקה והם נזונין בזרוע, מחמת זכותם – מכל מקום המה מכירים טובה ומקבלים את הטובה באהבת הנותן, וזה שנאמר **ולא תבוא עליו השמש** – היינו שיאיר לנו השי"ת בכל פרט טובה ויכיר האדם מאיזה פרט מצוה באה לו הטובה, ועל ידי זה נקרא אצלו **יגיע כפו** (מי השילוח ח"ב תצא)

*

לא יחבל רחיים ורכב'

לא יחבל רחיים ורכב כי נפש הוא חבל. 'הענין שנאמר בלשון נסתר – שזה קאי על השי"ת, שלא יתבטל שום תפילה שיתפלל כל אחד ואחד מישראל, ולא תתעכב משום קטרוג. וכמו שאיתא (בברכות ז.) שהקב"ה מתפלל וכו' יהי רצון מלפני שיכבשו רחמי את כעסי. וזה מורה הפסוק הזה, שלא תתבטל שום תפילה ושום טרחא של ישראל שיטרחו על דברי תורה. וזה נקרא רחיים ורכב – כי זה ממחר ומקרב קיום החיים' (מי השילוח ח"ב תצא).

*

לא יחבל רחיים ורכב' נסמך ל'ושמח את אשתו אשר לקח' (שלא כשאר הסדר, שכל ענין וענין מחלק פרשה לעצמו. וע' בתרגום יונתן, בעל הטורים, אמרי פנחס) – כתוב בספר 'מלאכת מחשבת': כוונת הכתוב להזהיר טפשים ואוילים מבני עמנו כאלה פה עמנו היום, המבזבזים כל ממונם ביום חתונתם, הרוג בקר ושחוט צאן, אוכלים למעדנים משתה תמיד וכו', ולא ירפו ידיהם כי אם תם הכסף, והרכוש חלף הלך לו ויצטרכו אחר כך לבריות לזון ילדיהם ולהלביש מערומיהם – דברה תורה כלשון בני אדם וגערה בהם לבלתי לכת אחרי ההוללים האלה, כי אמנם טוב לשמח אשתו אשר לקח כמתנת ידו, אבל **לא יחבל רחיים ורכב'** כלומר לא יחבל בפרנסתו; וטוב לעשות שבתו חול ולא יצטרך לבריות כי לא צותה תורה בכגון זה, ואדרבא הרי זה מתחייב בנפשו – **כי נפש הוא חובל'**.

פרק עשירי

(ע"ב) **זליחזי מאן פנינהו ולישייליה?** אף על פי שאינו אלא עד אחד, יש לפרש כעין שאמרו להלן בסיפא שיש עסק שבועה ביניהם ומתוך שאינו יכול לישבע ישלם. גם כאן, העד מחייבו שבועה ואין יכול להשבע שהרי אומר **'איני יודע'**.

אלא שפירוש זה אינו תואם עם דברי הש"ך (עב סקמ"ט) שאם העד יודע שזה שכנגדו אינו יודע – אינו בגדר **'מחויב שבועה ואינו יכול לישבע'**, ואין חייב לשלם (עפ"י חדושי בית מאיר כאן, וחלק על הש"ך; וכן צידד לתרץ בוחר יצחק ח"א סו, אלא שהקשה מכח דברי הש"ך).

ועוד יש לפרש לפי הדעות שעד המסייע פוטר משבועה, אם נשאל את העד וסייעו לזה שאומר 'איני יודע', ייפטר מלשלם (עפ"י זכר יצחק שם. ע"ש בפרטות).

'לא צריכא דייבתן בחצר דתרוייהו אי נמי ברשות הרבים'. וקמשמע לן שאף על פי שיש ודאי רמאי – חולקים בלא שבועה, הואיל ויש לכל אחד דררא דממונא. ואעפ"י שאינם תופסים באבנים ממש אלא מונחות במקום שיד שניהם שוה בו (עפ"י ר"ן).

'כגון שיש עסק שבועה ביניהם... מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא חמשים והשאר איני יודע, מתוך שאינו יכול לישבע ישלם' – ובאופן שהאבנים שהודה עליהם אינם בעין, שאין כאן 'הילך' (ע' בית הלוי ח"ג מ"ג. ובספר משמרות כהונה כתב שמדובר שתבע בבית דין ולא הביא שמה את האבנים, ולכך אין כאן 'הילך').

– מכאן שמענו שגם ב'שמא טוב' שלא היה לו לידע הדבר, אומרים שהמחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם (עפ"י ר"ן).

'אלא דאמר ליה עלייה סתם, לוגר ליה אחריתי'. ואף אם אין לו עליה אחרת ולא קיבל קנין, כך שאינו משועבד לשכור לו עליה שהרי אין אדם מקנה דבר שאינו שלו אלא אם כן שעבד נכסיו בפירוש, מכל מקום השוכר פטור מלשלם שכרו מכל וכל אם אינו משכיר לו אחרת (ר"ן).

ונחלקו בענין הראשונים (מובא בטור חו"מ סיב): שיטת הרמ"ה שאי אפשר לכוף את המשכיר לשכור לו עליה אחרת אע"פ שקנו מידו לשכור או לבנות עבורו, כיון שלא היה לו באותה שעה בית אחר הרי זה דבר שלא בא לעולם, ואין מועיל עליו קנין. אלא שאם קיבל את שכרו – צריך להחזיר לו את כולו. ושיטת הרא"ש שנשתעבדו נכסיו וכופין אותו לתת לו עליה אחרת.

[ומשמע מדברי רש"י כהרמ"ה, שרק אם יש לו עליה אחרת חל שעבודו. ומה שלא תרצו שמדובר שאין לו אחרת – כי משמע במשנה שאין מחייבים את המשכיר להחזיר לו דמי שכירות, או לשכור בדמי השכירות עליה אחרת. עפ"י חזון איש ב"ב ד,ד].

דף קיז

'הנהו בי תרי דהוו דיירי חד עילאי וחד תתאי, איפחית מעזיבה, כי משי מיא עילאי אזלי ומזקי לתתאי. ר' חייא בר אבא אמר: העליון מתקן, ור' אלעי משום ר' חייא בר' יוסי אמר: התחתון מתקן'. רש"י פרש שמחלוקתם בשותפין שחלקו ולא בשוכר ומשכיר. ומשמע שאין התחתון מחויב בעשיית מעזיבה, שלא כבמשכיר ושוכר [דקיימא לן כתנא קמא, שעל התחתון לעשות מעזיבה]. ועל כן דנו כאן האם יכול התחתון לחייב את העליון למנוע נזקיו. ואכן כך היא שיטת הרמב"ם (כמו שכתב במגיד משנה הל' שכנים ד,א).

ואולם שיטת הרשב"א (מובא במ"מ שם) שהתחתון עושה גם את המעזיבה. ולדעת הר"ן והרא"ה (מובאים בנמו"י), בשותפין מודה ר' יוסי שהתחתון עושה את המעזיבה. ויש לעיין לפי שיטתם במה נחלקו כאן, הלא התחתון מחויב במעזיבה?

ויש לומר שמדובר בשוכר ומשכיר ובשארמר לו 'עליה זו', שאין המשכיר (התחתון) חייב לתקן, ונחלקו

ב-ג. מותר ליכנס לביתו של ערב לעבוס עבוטו. (לא תבא אל ביתו – אבל אתה נכנס לביתו של ערב).
 וכן מותר ליכנס לשכר כתף או חמר או לשכר פונדק וכד' (כי תשה ברעך... אל ביתו), אבל זקפן עליו
 במלוה אסור (משאת מאומה).

א. וכן שאר חובות; הקפת חנות ופיקדון, גנב וגזלן כשמשלמים דמים – בא לביתו וממשכן.
 ועסקה שחציה מלוה וחציה פקדון – נחלקו הפוסקים אם הותר לגבות כנגד כל העיסקה או
 רק כנגד הפקדון (ע' נתי"מ צו, א; ערוה"ש שם כב; בית יצחק או"ח ז; אהבת חסד ז; רב פעלים ח"ד חו"מ
 א).

ואם זקף במלוה – הרי זה כהלואה גמורה. ונחלקו הפוסקים בגדר זקיפה במלוה, אם היא
 קביעת זמן פירעון או סיכום החובות יחדיו (ע' חו"מ סו. וע' זכר יצחק ח"ב כג).

ב. מישכון כלי אוכל נפש – יש אומרים שאסור אף בכל אלו שאינם מלוה. וכן חבלת בגד אלמנה
 (עפ"י תומים צו, ומובאת דעה זו בערוה"ש, ובאהבת חסד ז, ב).

ג. ונחלקו הראשונים אם הדין 'מסדרין לבעל חוב' ומצות השבת העבוט נוהגים גם בשאר חובות
 (רמ"ה, ר"ן) אם לאו (התרומות. וכן נטה במשך חכמה תצא כד, י. וע' נתיב החסד ח, יט).

דפים קטו – קטז

רעו. מהו הנידון אם 'דרשינן טעמא דקרא' אם לאו?

נחלקו תנאים האם דורשים טעמא דקרא אם לאו; לדברי רבי שמעון יש לנו לדרוש טעם לדין הכתוב
 ובהתאם לכך להגביל את הדין למקום ששייך בו הטעם בלבד, או לעתים, להוסיף על הדין בהתאם לטעם.
 כגון: אזהרת חבלת אלמנה, דוקא משום שהיא עניה שחייב להחזיר לה את המשכון בכל יום ונמצא משיאה
 שם רע בשכנותיה, אבל עשירה – מותר. ולדברי רבי יהודה אין לנו לדרוש כן, הלכך אסור לחבול בגד
 אלמנה בין עניה בין עשירה.

א. להלכה אסור לחבול בין בעניה בין בעשירה, כסתם משנתנו. גם לפי הכללים הלכה כרבי
 יהודה כנגד רבי שמעון. ואולם יש שנראה מדבריהם שלהלכה דורשים טעמא דקרא, וכבר
 נשאו ונתנו האחרונים על הסתירות שבענין.

ב. לענין חבלת בגד גרושה ובתולה, שלכאורה הטעם שנקט ר"ש שייך גם בהן – נחלקו הפוסקים;
 לדעת הסמ"ע והט"ז (צו) אסור, והש"ך והתומים מתירים.

בדומה לזה דנו הראשונים (ע' ריא"ז וספר החינוך ובמנ"ח) אם דוקא בגד אלמנה וכדומה אסור, או
 גם שאר כלים (וע' שו"ת שבט הלוי ח"ה קונטרס המצוות סט).

וכשהאשה היא המלוה, יש מי שכתב שגם כן אסור לה לחבול בגד אלמנה שהרי צריכה היא
 לשליח ב"ד. ואין לומר הלא אפשר באשה שלוחה של ב"ד לחובלה – כי מכל מקום ב"ד יהיה
 להם עסק בכל יום עם הנשים, ושייך שם רע (הכמת מנוח). ואין הדבר מוסכם (ע' תומים).

מבואר בסוגיא שכשהתורה פרשה הטעם, השיטות מתחלפות; רבי שמעון הדורש סובר שמוזה שפרש
 הכתוב הטעם, בא לרבות, כגון באיסור הרבות נשים למלך, שהתורה כתבה בפרוש ולא יסור לבבו –
 לרבות אפילו אחת ומסירה את לבו אסור. ואם כן לא ירבה בא ללמד שאפילו נשים שאינן מסירות אסור
 להרבות. ואילו רבי יהודה שאינו דורש הטעם, כאן שנתפרש הטעם בכתוב, בא ללמדנו שמותר לרבות
 באופן שלא יהו מסירות את לבו.

לפי פירוש כמה ראשונים (ע' בחדושי הר"ן סנהדרין כא. וכן משמע שנקט הרמב"ם הל' מלכים ג, ב), לדעת תנא קמא במשנת סנהדרין, המלך אסור בי"ח נשים לעולם, בין מסירות בין צדקניות. ולפי זה יש לשמוע שיטה שלישית בדרישת טעמא דקרא, שהאיסור המפורש בתורה אינו משנה את ההלכה. (ע' בשו"ת עמודי אור עד, ט שבאר בזה שיטות הרמב"ם והראב"ד במק"א. וע"ע אבי עזרי איסור"ב יב, א).

עוד בפרטי איסור הרביית נשים למלך – ע' בסנהדרין כא.

רעז. כמה לוקין בעברות דלהלן?

א. חבל רחיים ורכב של חברו.

ב. חבל זוג של ספרים או צמד של פרות.

א. חבל רחיים ורכב – לוקה על שני לאוים פרטיים: לא יחבל רחיים ורכב. לדברי רב הונא לוקה גם על לאו כללי (כי נפש הוא חבל). ורב יהודה חולק (כי נפש בא לכלי אוכל נפש אחרים). תניא כוותיה דרב יהודה (וכן אביי במקום אחר נוקט כדבריו. עתוס').

א. מדובר בחבלה אחת ובהתראה אחת משום 'לא יחבל רחיים ורכב' – אבל בהתראות חלוקות

אפילו רחיים ורחיים לוקה על כל אחת ואחת (תוס' – לפרש"י. מבואר מדבריהם שברחיים ורחיים שנטלם

כאחת – לוקה אחת. ולרב הונא לוקה שתיים).

ב. אם נכנס לביתו עובר גם משום 'לא תבא אל ביתו...' (ראשונים).

אם שומטו בחוץ, לדעת הרמב"ן אינו עובר משום 'לא יחבל'. ואין כן דעת התוס' ועוד

ראשונים (ער"ן).

ב. חבל זוג של ספרים (העשוי פרקים, וכל אחד כלי בפני עצמו הוא. רש"י 0) או צמד של פרות (רש"י: שתי

פרות חורשות עם צמדן. ועולן – של פרקים הוא. תוס': צמד בלא פרות) – חייב על כל כלי בפני עצמו

(הגם שהמלאכה נעשית כאחת עם שני הכלים – דומיא ד'רחיים ורכב'). משמע בברייתא שחייב שתיים,

ומכאן הוכיחו כרב יהודה שאין כאן לאו שלישית משום 'לא יחבל...' כי נפש.

משמע בתוס' שגם כשנטל בפעם אחת ובהתראה אחת – לוקה על כל כלי בפני עצמו, כדין

רחיים ורכב ולא כרחיים ורחיים.

ומשום 'כי נפש הוא חבל' לוקה [לרב הונא] אחת, אפילו בשני כלים נפרדים כגון סכין

ומחרישה. הא למה זה דומה, לאוכל כזית נבלת שור וכזית נבלת כשב (רמב"ן).

דיני אהרת נא ומבושל בקרבן פסח – ע' בפסחים מא.

פרק עשירי – דף קטז

רעח. הבית והעליה שנפלו, הבית של אחד והעליה של אחר, ויש ויכוח על האבנים השלמות, כיצד הדין באופנים

הבאים?

א. נפלו לרשותו של אחד מהם.

ב. נפלו לרשות הרבים; האחד טוען 'ברי' שמכיר כמה אבנים שהן שלו, והשני אומר 'איני יודע'.

א. הבית והעלייה של שנים שנפלו לרשות אחד מהם, לפי אפשרות אחת המובאת בגמרא משמע שחברו הבא להוציא ממנו – עליו הראיה. ולפי ה'איבעית אימא' אין שייכת כאן חזקה מפני שהשותפים אינם מקפידים על כך, הלכך חולקים.

א. כן מסקנת ההלכה (ע' בראשונים; חו"מ קסד, ג). ואפילו בטענות 'ברי', והממון בחצר אחד מן השותפים – אין נחשב מוחזק. וכמו כן, גם אם בעל העלייה מוחזק וטוען ברי שבחבסה נפל והשלמות שלי – חולקים (ערמב"ן ור"ן בשם ר"ח ור"ף וראב"ד). ואפילו בשהייה מרובה (עמאירי). ואם אין עדים על הדבר, נאמן המוחזק לומר שלי הן, במגו שהיה יכול להד"ם (ר"י מגאש ועוד).
 ב. כשהבית והעלייה אינם שוים בגדלם, מבואר ברמב"ן (בבאור התוספתא) שהאבנים השלמות נחלקות לפי יחס הבית והעלייה, שהרי זה שחלקו גדול מסתבר שאבניו מרובות, אבל בשבורות חולקים בשוה שהרי ההסתברות שהתחונות נשברו בחבסה או העליונות בחבטה – שקולה (כ"מ ברמב"ן). וא"ת הלא גם בשלמות הצדדים שקולים אם בחבטה נפל והשלמות הן התחונות או בחבטה נפל והשלמות הן העליונות. י"ל כיון שאין נפקותא כיצד נפלו, אין מעמידים הספק אלא למי האבנים. משא"כ בשבורות שורש הספק הוא אם נשברו מכובד העלייה או מהנפילה, וזוה הם שקולים. ובדעת רש"י [כגרסת הראשונים] י"ל שאף בשלמות חולקים בשוה. ורק אם כל האבנים בשלמותן או כולן שבורות מחלקים לפי היחס. והר"ן כתב שגם בשבורות חולקים כפי היחס, שאין הספק שקול כי גם אם בחבטה אין כל השבורות של העליונה וכל השלמות של התחונה, וכן בחבטה.

ב. כשאחד טוען 'ברי' והאחר שמא – משמע בגמרא שהדבר שנוי במחלוקת האמוראים אם 'ברי' ושמא ברי עדיף' אם לאו. אך גם לדעת רבי יוחנן ורב נחמן שאין ברי עדיף (וכן הלכה), אם יש ביניהם עסק שבועה, כגון שהודה במקצת ועל מקצת טוען איני יודע – מתוך שהוא מחויב שבועה ואינו יכול לישבע, משלם.

סבר רבא לומר, כשנאמן בטענתו שמכיר מקצת אבניו, נוטל שכנגדו שבורות (מרש"י משמע (עתור"פ) שנוטל כנגדן רק מן השבורות, שאי ידיעתו מרועעת כחו. והתוס' והרא"ש פירשו שנוטל שלמות ושבורות כפי היחס).

והסיק אביי דאדרבה, מכך שמכיר רק מקצתן יש סבירות שהנותרות אינן שלו, ולכן נוטל זה שכנגדו אבנים שלמות כנגדן. וכן הלכה.

כל עיקרו של הנידון הוא דוקא כאשר אי אפשר להוכיח מצורת הנפילה ומצב האבנים של מי הם, כגון שנפלו בלילה וכבר פינום אנשי רשות הרבים והלכו להם.

דפים קטז – קיז

רעט. המשכיר עליית ביתו לחברו ונפתחה העלייה, האם חייב המשכיר לתקנה לו, והאם ביתו משועבד לשוכר העלייה?

המשכיר לחברו 'עלייה זו' ונפתחה (לרב: ברובה. לשמואל: אפילו בארבעה טפחים. וכן הלכה. רמב"ם ושו"פ) – הלכה (ואין המשכיר חייב כלום. מזלו של השוכר גרם). ומשלם שכרו על הזמן שדר (ראשונים). ויש סוברים שמשלם הכל (ע' לעיל קג בדין בית שכור שנפל).